การย้ายถิ่นระหว่างประเทศและเงินส่งกลับบ้านจากมุมมองเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยา

นฤมล กล้าทุกวัน

ยุคสมัยแห่งการย้ายถิ่นและความจำเป็นของพหุวิทยาการ

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นปรากฏการณ์สำคัญในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะพิจารณาในเชิงปริมาณหรือคุณภาพ กระทั่งมีการเรียกขานช่วงเวลานี้ว่าเป็น “ยุคสมัยแห่งการย้ายถิ่น” (Castles, de Haas, & Miller, 2014) รายงานขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration: IOM) ระบุว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศมีราว 272 ล้านคนทั่วโลก โดยเกือบสองในสามคือแรงงานย้ายถิ่น[1] อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

[1] บทความนี้เน้นกล่าวถึงผู้ย้ายถิ่นเพื่อไปเป็นแรงงานในประเทศอื่น ไม่รวมถึงกลุ่มคนพลัดถิ่น กลุ่มผู้ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น หรือกลุ่มผู้ลี้ภัย ซึ่งมีลักษณะของคำอธิบายต่อการย้ายถิ่นที่แตกต่างออกไป

เป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าที่มีการคาดการณ์ไว้มาก (IOM, 2019, p. 2) ขณะเดียวกัน ปริมาณเงินส่งกลับบ้านระหว่างประเทศทั่วโลกก็เพิ่มอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน โดยเพิ่มจาก 126 ล้านดอลลาร์สหรัฐเมื่อ 20 ปีก่อน เป็น 689 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (IOM, 2019, p. 10) และปี ค.ศ. 2019 ยังนับเป็นปีแรกที่ภาพรวมของเงินส่งกลับบ้านที่ไหลเข้ายังกลุ่มประเทศรายได้ต่ำและรายได้ปานกลางมีจำนวนมากกว่าเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่งเคยเป็นแหล่งที่มาใหญ่ที่สุดของเงินจากภายนอกที่ไหลเข้าสู่กลุ่มประเทศเหล่านี้ เงินส่งกลับบ้านจะยังคงเป็นแหล่งที่มาของเงินจากต่างประเทศที่สำคัญของกลุ่มประเทศรายได้ต่ำและรายได้ปานกลางต่อไป (World Bank, 2020, pp. 7–8)

ข้อมูลเชิงปริมาณข้างต้นยังสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ การเคลื่อนย้ายของผู้คนไม่เพียงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการส่งผ่านอุดมการณ์และอัตลักษณ์ปฏิบัติการทางการเมืองและวัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และไม่เพียงมีผลต่อตัวผู้ย้ายถิ่น แต่ยังรวมถึงครอบครัวและชุมชนที่พวกเขาจากมา ตลอดจนผู้คนในสังคมปลายทางที่พวกเขาไปทำงานและใช้ชีวิตอยู่อีกด้วย (Gold & Nawyn, 2019, pp. xxiv–xxv) การย้ายถิ่นจึงมีนัยสำคัญหลากหลายมิติ ไม่ว่าในแง่วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบคุณค่า ไปจนถึงภาวะความเป็นพลเมือง ความขัดแย้งในสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจมหภาค

การย้ายถิ่นมักถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในทางสาธารณะโดยเฉพาะในประเทศปลายทาง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นกลุ่มสำคัญในการรับแรงงานเหล่านี้เผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจ มุมมองต่อผู้ย้ายถิ่นในแง่ลบมักเกิดขึ้นเสมอๆ อย่างไรก็ตาม ด้วยความ

ซับซ้อนของปรากฏการณ์การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ การพิจารณาเพียงจากมุมมองใดมุมมองหนึ่งคงไม่เพียงพอ

สี่ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาการย้ายถิ่นถูกทำให้เป็นสถาบันมากขึ้นด้วยการเป็นสาขาการวิจัยหนึ่ง ทั้งในแง่โครงสร้างและวัฒนธรรมของการผลิตความรู้ กล่าวคือ มีการอ้างอิงผลงานซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความเป็นนานาชาติมากขึ้น (ในแง่ความร่วมมือของนักวิจัยข้ามประเทศและภูมิภาค) และเกิดการขยายตัวของเครือข่ายชุมชนวิชาการที่ศึกษาการย้ายถิ่น (Levy, Pisarevskaya, & Scholten, 2020) อย่างไรก็ตาม การสร้างกรอบคิดเชิงทฤษฎีต่อการศึกษาการย้ายถิ่นในลักษณะที่เป็นแบบฉบับยอมรับกันโดยทั่วไปยังไม่ปรากฏชัดนัก มีข้อคิดเห็นว่าการสร้างทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการย้ายถิ่นเป็นเรื่องแทบเป็นไปไม่ได้ หรืออาจไม่ใช่สิ่งจำเป็น (Castles, 2010, pp. 1565–1566)

กระนั้น การส่งเสริมให้มีบทสนทนาข้ามศาสตร์ยังเป็นเรื่องที่ควรกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงการตั้งคำถามแคบๆในกรอบของแต่ละศาสตร์ การทำความเข้าใจต่อการย้ายถิ่นเป็นประเด็นที่เรียกร้องมุมมองการศึกษาที่ข้ามศาสตร์ข้ามสาขา อย่างไรก็ตาม แม้นักสังคมศาสตร์จะหันมาสนใจประเด็นการย้ายถิ่นกันมากขึ้น แต่บทสนทนาข้ามสาขาวิชาเกี่ยวกับมุมมองเชิงทฤษฎีและแนวคิดเชิงวิเคราะห์ที่มีร่วมกันยังจำกัด เช่นเดียวกับการสนทนาเกี่ยวกับสมมติฐานหลักของแต่ละศาสตร์ที่จะจำแนกแยกแยะมุมมองของแต่ละศาสตร์ก็มีน้อยเช่นกัน (Brettell & Hollifield, 2015, p. 2)

บทความนี้จึงต้องการทบทวนการศึกษาการย้ายถิ่นจากสองศาสตร์ที่ดูเหมือนอยู่คนละฟากฝั่งกันในการศึกษา อันได้แก่ เศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยา โดยทั่วไปเราอาจเข้าใจว่ามานุษยวิทยาอาจให้ความสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรม ขณะที่เศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญกับมิติทาง

เศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นสองมิติที่เป็นไม้เบื่อไม้เมาในการใช้อธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของผู้คน อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่ามานุษยวิทยาจะไม่ได้ศึกษาเรื่องทางเศรษฐกิจหรือเศรษฐศาสตร์จะไม่สนใจมิติทางวัฒนธรรม อีกทั้งเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยายังมีความสนใจร่วมกันบางประการ อย่างน้อยที่สุดคือมีความพยายามทำความเข้าใจการกระทำ/พฤติกรรมของคนเช่นเดียวกัน แต่ทำด้วยกรอบคิด วิธีการ และภาษาที่แตกต่างกันไป

วิธีการศึกษาของบทความนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยสำรวจภูมิทัศน์ทางปัญญาขององค์ความรู้ด้านมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาการย้ายถิ่น นอกจากงานศึกษาการย้ายถิ่นในภาพรวมแล้ว ผู้เขียนได้หยิบยกประเด็นเรื่องเงินส่งกลับบ้านซึ่งมีความคาบเกี่ยวในการศึกษาจากทั้งสองศาสตร์มาพิจารณาเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างสองศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้น เอกสารที่ใช้ ได้แก่ หนังสือ บทความวิจัย และบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารและงานประชุมทางวิชาการ โดยส่วนใหญ่เน้นที่งานศึกษานับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา อันเป็นช่วงเวลาที่งานศึกษา “การย้ายถิ่นระหว่างประเทศยุคใหม่”[2] สถาปนาตัวเองอย่างมั่นคงในทั้งสองศาสตร์และเริ่มปรากฏมุมมองในการศึกษาที่ซับซ้อนหลากหลายขึ้น รวมถึงมีการถกเถียง ทบทวน ท้าทายขนบการศึกษาในยุคก่อนหน้านั้นในหลายมิติ

[2] “การย้ายถิ่นระหว่างประเทศยุคใหม่” ใช้นิยามถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศช่วงราวทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา อันเป็นผลพวงสำคัญจากพลวัตของระบบทุนนิยมแบบข้ามชาติและสัมพันธ์อย่างแนบแน่นไปกับบริบทในยุคโลกาภิวัตน์มากกว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศยุคเก่าซึ่งเกิดขึ้นราวทศวรรษ 1890 ถึงทศวรรษ 1910 ที่เป็นที่รู้จักกันในนาม “การย้ายถิ่นข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกครั้งใหญ่” (Great Transatlantic Migration) (ดู Horevitz, 2009 และ Zolberg, 1989)

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศในมุมมองเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยา

แม้ปัจจุบันการย้ายถิ่นและประเด็นที่เกี่ยวข้องจะมีที่ทางเด่นชัดในการศึกษาทางมานุษยวิทยา ทั้งจากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนการประชุมทางวิชาการต่างๆ จนเรียกว่าเป็นยุครุ่งเรืองของมานุษยวิทยาว่าด้วยการย้ายถิ่น (Vertovec, 2007, pp. 961–962; Lewellen, 2002, p. 131) แต่เมื่อย้อนมองจะพบว่านักมานุษยวิทยาเริ่มมาสนใจการย้ายถิ่นอย่างจริงจังช้ากว่าสาขาวิชาอื่น แคโรไลน์ บี. เบรตเทลล์ (Caroline B. Brettell, 2015) ตั้งคำถามถึงงานภาคสนามในนิวกินีของมาร์กาเรต มี้ด (Margaret Mead, 1930) ว่า ทั้งๆ ที่มี้ดพบข้อมูลว่าเด็กหนุ่มในชุมชนมักมีช่วงที่ต้องจากหมู่บ้านไปทำงานให้คนขาว แต่งานของเธอกลับฉายภาพวัฒนธรรมของสังคมที่แยกส่วนออกไป ดูไร้มิติทางเวลาและราวกับไม่ถูกกระทบจากโลกภายนอก ลักษณะเช่นนี้สะท้อนกระบวนทัศน์แบบหน้าที่นิยมซึ่งมีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยาจนถึงราวปี ค.ศ. 1960 และยังสะท้อนแนวคิดที่ลำเอียงเข้าข้างการอยู่กับที่ (sedentarist bias) รวมถึงการนิยามวัฒนธรรมแบบที่มีขอบเขตชัดเจน (Brettell, 2015, p. 148) สายตาของนักมานุษยวิทยาในช่วงเวลานั้นที่มักมองหาแบบแผนที่ชัดเจนของระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรม มากกว่าจะสนใจกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ทำให้พวกเขาไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาการย้ายถิ่นมากนัก[3] (Vertovec, 2007, p. 962)

[3] ยกเว้น แมกซ์ กลัคแมน (Max Gluckman) เจ. ไคลด์ มิตเชลล์ (J. Clyde Mitchell) และนักมานุษยวิทยาอื่นๆ ในสำนักแมนเชสเตอร์ (Manchester School) ซึ่งสนใจประเด็นที่สัมพันธ์กับการย้ายถิ่นและมุ่งทำความเข้าใจสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่านในแอฟริกากลางและแอฟริกาใต้ช่วงทศวรรษ 1940 และ 1950 (ดู Vertovec, 2007)

หากเทียบกับสาขาวิชาข้างเคียงอย่างสังคมวิทยา การย้ายถิ่นก็ยังสถาปนาตนเองในมานุษยวิทยาได้ช้ากว่ามาก ขณะที่สังคมวิทยามีการศึกษาการย้ายถิ่นอย่างจริงจังเข้มข้นแล้ว การย้ายถิ่นและกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาเมือง (urban studies) ของสังคมวิทยาสำนักชิคาโก[4] การศึกษาเมืองของสำนักชิคาโกยุคต้น (the first Chicago School) มาจากความสนใจที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในบริบทของเมืองชิคาโกเอง โดยเฉพาะกระแสการย้ายถิ่นจำนวนมหาศาลในต้นศตวรรษที่ 20 เช่นในทศวรรษ 1920 ราวหนึ่งในสามของประชากรในเมืองแห่งนี้เป็นประชากรที่เกิดในประเทศอื่น นักวิชาการกลุ่มนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เกิดขึ้นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และมีลักษณะการมองผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นสิ่งเบี่ยงเบนและมีแนวโน้มจะเป็นภัยคุกคามต่อความเชื่อมแน่นทางสังคม (social cohesion) ในประเทศปลายทาง ทั้งยังเห็นว่าพวกเขาควรทิ้งวิถีเดิมและปรับกลืนตนเองให้เข้ากับสังคมที่ตนเองเข้ามาอาศัยอยู่ (Castles, 2007, p. 356)

ดังนั้นแม้ว่านักวิชาการสำนักชิคาโกจะเป็นที่ยกย่องในแง่การใช้เครื่องมือศึกษาที่หลากหลาย มีการทำงานภาคสนามอย่างเข้มข้น และ

[4] ในระยะแรก เส้นแบ่งสังคมวิทยาเมืองและมานุษยวิทยาเมืองของสำนักชิคาโกอาจไม่ชัดนัก เนื่องจากรับอิทธิพลจากนักทฤษฎีคนสำคัญๆ ร่วมกัน ใช้วิธีการศึกษาด้วยการทำงานภาคสนามและเขียนงานชาติพันธุ์วรรณนาเช่นเดียวกัน และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในมหาวิทยาลัยชิคาโกก็ยังสังกัดในแผนกเดียวกันจนถึงปี 1929 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่านักมานุษยวิทยาที่ศึกษาเมืองในยุคเริ่มแรกมีมุมมองและการศึกษาในแบบจำเพาะเจาะจงมากกว่าที่จะศึกษากระบวนการของเมืองหรือมองแบบองค์รวมในแบบที่นักสังคมวิทยาศึกษา แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าไม่มีนักมานุษยวิทยาศึกษาเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว แต่การศึกษาเมืองของสำนักชิคาโกก็มักเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “สังคมวิทยาเมือง” มากกว่า (Jones & Rodgers, 2016)

แสดงให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และครอบครัวที่ดำรงอยู่ข้ามประเทศระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับบ้านเกิด (ที่อาจใช้ภาษาในปัจจุบันว่าเป็นภาวะข้ามชาติ) แต่ด้วยฐานคิดแบบชาติ–นิยมในทางวิธีวิทยา (methodological nationalism) และความเชื่อมั่นในทฤษฎีผสมกลมกลืนกลับทำให้พวกเขาพิจารณาข้อเท็จจริงของสายสัมพันธ์เหล่านี้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่เกิดเพียงชั่วขณะและจะสลายไปเมื่อเหล่าผู้ย้ายถิ่นผสมกลมกลืนกับสังคมของประเทศปลายทางในที่สุด (Wimmer & Schiller, 2003, pp. 589–592) ความคิดเช่นนี้ถูกท้าทายมากขึ้นในทศวรรษ 1960 และ 1970 เมื่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิทธิพลเมืองอย่างกว้างขวาง และเกิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาเชิงวิพากษ์ต่อประเด็นเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศสภาวะ ชนชั้น และการวิจัยการย้ายถิ่นในเชิงเปรียบเทียบก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนี้ (Castles, 2007, p. 356)

ลักษณะชาตินิยมทางวิธีวิทยาที่ถูกสั่นคลอนเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับการที่กระบวนทัศน์แบบหน้าที่นิยมและแนวคิดที่ลำเอียงเข้าข้างการอยู่กับที่เริ่มถูกตั้งคำถามเช่นกัน มุมมองต่อวัฒนธรรมในลักษณะที่มีขอบเขตชัดเจนและเป็นเนื้อเดียวกันเริ่มลดอิทธิพลลงในงานศึกษาทางมานุษยวิทยานับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1950 การเปลี่ยนแปลงของทิศทางการศึกษาเหล่านี้จึงสัมพันธ์กับกระแสความเป็นไปในสังคมอย่างแนบแน่น อย่างไรก็ตาม ขณะที่การศึกษาการย้ายถิ่นสถาปนาตนเองอย่างมั่นคงในสังคมวิทยามาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อสังคมเมืองในประเทศพัฒนาแล้วอันเป็นพื้นที่ศึกษาของนักสังคมวิทยาเกิดความเปลี่ยนแปลงจากการอพยพเข้าโดยผู้คนจากประเทศอื่น แต่สำหรับมานุษยวิทยาความสนใจการย้ายถิ่นอย่างจริงจังจนถือเป็นทิศทางที่เด่นชัดเกิดขึ้นช้ากว่า ส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่ทำงานของทั้งสองศาสตร์นี้แตกต่างกัน

นักมานุษยวิทยาเริ่มมาสนใจประเด็นการย้ายถิ่นอย่างจริงจังจากการสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในภูมิภาคที่พวกเขาทำงานภาคสนามแต่แรกเริ่ม ด้วยเหตุที่ผู้คนในประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นเริ่มย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองกันขนานใหญ่ ความสนใจนี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเติบโตขึ้นของงานศึกษาชาวนาและงานด้านมานุษยวิทยาเมืองที่สนใจกลุ่มคนเหล่านี้ (Brettell, 2015, pp. 148–149; Lewellen, 2002, p. 131)

นับแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การศึกษาการย้ายถิ่นในแวดวงมานุษยวิทยาก็ขยายตัวอย่างสำคัญทั้งในแง่ประเด็นคำถามและการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เบรตเทลล์ชี้ว่าจุดเปลี่ยนสำคัญคือการตีพิมพ์เอกสารที่มาจากการประชุมของสมาคมชาติพันธุ์วิทยาอเมริกัน (American Ethnological Society) อันมีประเด็นหลักว่าด้วยการย้ายถิ่นและมานุษยวิทยา โดยมีโรเบิร์ต เอฟ. สเปนเซอร์ (Robert F. Spencer) เป็นบรรณาธิการ หลังจากนั้นในปี 1975 จากการประชุมมานุษยวิทยาโลก (World Anthropology Congress) ยังมีการตีพิมพ์ผลงานในประเด็นที่เชื่อมโยงการย้ายถิ่นกับกระบวนการกลายเป็นเมืองและการพัฒนา ซึ่งขยายการศึกษาไปยังผู้คนครอบคลุมหลายพื้นที่ทั่วโลกทั้งการย้ายถิ่นระหว่างประเทศและภายในประเทศ นอกจากนี้แล้ว ยังมีงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณนาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นอีกมาก รวมไปถึงงานประเภทบทความทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นในแง่มุมต่าง ๆ (Brettell, 2015, p. 149) กล่าวได้ว่านับแต่ต้นทศวรรษ 1980 ประเด็นการย้ายถิ่นระหว่างประเทศได้สถาปนาที่ทางของตนอย่างเด่นชัดในการศึกษาทางมานุษยวิทยา (Lewellen, 2002, p. 131)

เบรตเทลล์เสนอว่าหากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต้นทางและชุมชนปลายทางของการย้ายถิ่น การศึกษาการย้ายถิ่นโดยนักมานุษยวิทยาอาจแบ่งได้ 4 มุมมอง ได้แก่ มุมมองที่ได้รับอิทธิพลจาก

ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย (modernization theory) มุมมองที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดโครงสร้างนิยมเชิงประวัติศาสตร์/เศรษฐศาสตร์การเมือง (historical–structuralist/political economy) ที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบจากระบบทุนนิยมโลก มุมมองที่เกิดจากแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการย้ายถิ่น (culture of migration) และมุมมองที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดภาวะข้ามชาติและการพลัดถิ่น (transnationalism and diaspora) (Brettell, 2015, p. 153)

ในระยะเริ่มแรก นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาการย้ายถิ่นได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากทฤษฎีการทำให้ทันสมัยและกรอบคิดที่มองพื้นที่ต้นทางและปลายทางในการย้ายถิ่นแยกขาดจากกัน รวมทั้งให้ความสำคัญกับปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (push–pull factors) ในการย้ายถิ่น ซึ่งแนวคิดเช่นนี้จะเชื่อเรื่องการตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลของผู้ย้ายถิ่นซึ่งมองว่าสถานที่เป้าหมายที่จะย้ายถิ่นไปนั้นจะสามารถตอบสนองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มากกว่าการทำมาหากินในบ้านเกิด และในท้ายที่สุดการย้ายถิ่นจะนำไปสู่ดุลยภาพระหว่างต้นทางและปลายทางที่จะเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งคู่ เพราะแรงงานที่ล้นเกินได้เคลื่อนย้ายไปสู่ที่ที่ขาดแคลนแรงงานแต่มีทุนเหลือ ช่วยสร้างสมดุลระหว่างทรัพยากรกับแรงกดดันด้านประชากร อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นในความเป็นจริงก็ปรากฏออกมาแตกต่างกันไป งานทางมานุษยวิทยาอีกส่วนหนึ่งพบว่าการส่งเงินกลับบ้านกลับนำไปสู่การบริโภคมากกว่าจะนำไปลงทุน และไม่ง่ายนักที่ผู้ย้ายถิ่นจะนำทักษะที่ได้จากการไปเป็นแรงงานในต่างแดนกลับมาใช้ที่บ้านเกิด ดังนั้นแทนที่จะนำไปสู่การพัฒนา การย้ายถิ่นกลับสร้างภาวะที่ชุมชนต้องคอยพึ่งพาการย้ายถิ่นเสียมากกว่า

ข้อสังเกตข้างต้นจึงทำให้งานทางมานุษยวิทยาเริ่มหันสู่การใช้มุมมอง

แบบโครงสร้างนิยมเชิงประวัติศาสตร์มากขึ้น อันมีฐานคิดมาจากทฤษฎีของกลุ่มมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะทฤษฎีการพึ่งพิงและทฤษฎีระบบโลก ซึ่งเป็นการขยับมามองปัจจัยเชิงโครงสร้างมากขึ้น โดยมองการย้ายถิ่นในบริบทของระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งแบ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางกับชายขอบที่มีอำนาจไม่เท่ากัน และเสนอว่าการย้ายถิ่นไม่ได้นำไปสู่การพัฒนา แต่การพัฒนาต่างหากที่นำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำและทำให้คนต้องย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม มุมมองดังกล่าวก็ถูกวิจารณ์ว่าเห็นผู้ย้ายถิ่นเป็นเพียงปัจเจกที่ถูกกำกับบงการโดยระบบทุนนิยมโลกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การสร้างคำอธิบายต่อการย้ายถิ่นในแบบอื่นๆ เช่น แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการย้ายถิ่น และแนวคิดภาวะข้ามชาติ

แนวคิดว่าด้วยวัฒนธรรมการย้ายถิ่น ให้ความสนใจต่อมิติทางสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนต้นทางของผู้ย้ายถิ่น โดยมองว่าในพื้นที่ดังกล่าวการย้ายถิ่นเป็นเรื่องปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันของผู้คน ความคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นแพร่หลายอยู่ทั่วไปและดำรงอยู่มานานในสังคมลักษณะนี้ จนกลายเป็นคุณค่าบรรทัดฐานของท้องถิ่น มุมมองดังกล่าวช่วยให้เราเห็นความหมายของการย้ายถิ่นที่ฝังรากอยู่ในคุณค่าของท้องถิ่น และเห็นถึงผลกระทบจากการย้ายถิ่นที่มีต่อผู้คนและชุมชนที่อยู่ข้างหลัง

ขณะที่แนวคิดภาวะข้ามชาติให้ความสำคัญกับกระบวนการทางสังคมที่ผู้ย้ายถิ่นกระทำอยู่ในสนามทางสังคมที่ข้ามผ่านพรมแดนรัฐชาติ แนวคิดนี้เหมาะแก่การศึกษาการย้ายถิ่นในบริบทปัจจุบันซึ่งการเดินทางของผู้คนและการไหลเวียนของความคิดค่านิยมต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากผลของการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งและเทคโนโลยีสาร-สนเทศ ทำให้ประเทศต้นทางและปลายทางเชื่อมต่อกันได้ง่ายและย่นระยะห่างทางสังคมจากทั้งสองแห่งได้มากขึ้น เมื่อผู้ย้ายถิ่นยังคงธำรง

รักษาสายสัมพันธ์กับบ้านเกิดได้อย่างแนบแน่นจนถักทอพื้นที่ที่ห่างไกลกันทางกายภาพให้เป็นสนามทางสังคมที่เชื่อมร้อยเข้าด้วยกัน ในแง่นี้การศึกษาการย้ายถิ่นจากกรอบคิดแบบข้ามชาติจึงไม่ได้มองพื้นที่ปลายทางกับพื้นที่ต้นทางอย่างแยกขาดจากกัน และช่วยให้งานทางมานุษยวิทยาข้ามพ้นไปจากการมองหน่วยการศึกษาแบบที่มีขอบเขตชัดเจนตายตัว วิธีคิดเช่นนี้จึงเชื่อมโยงอย่างมากกับความสนใจของกลุ่มงานด้านหลังสมัยใหม่และทฤษฎีสตรีนิยมในระยะหลังที่มองพื้นที่และสถานที่ด้วยหนทางใหม่ๆ และนำไปสู่การศึกษาชุมชนผู้พลัดถิ่นในระยะต่อมาที่เชื่อมโยงกับงานทางทฤษฎีของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาและพยายามทำความเข้าใจความหมายของ “บ้าน” ของคนเหล่านี้ (Brettell, 2015, pp. 153–158)

เช่นเดียวกับมานุษยวิทยา การศึกษาวิจัยในประเด็นการย้ายถิ่นระหว่างประเทศโดยฝั่งนักเศรษฐศาสตร์แม้จะดำเนินมาตั้งแต่ระยะก่อนหน้า แต่ก็เพิ่งเด่นชัดและขยายตัวมากขึ้นนับแต่ปลายทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา โดยครอบคลุมหลากประเด็นตั้งแต่การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น ผลต่อตลาดแรงงาน การลงทุนของผู้ย้ายถิ่นในทักษะต่างๆ โดยเฉพาะการศึกษาและภาษา ผลต่อประเด็นด้านประชากรศาสตร์ การบังคับใช้กฎหมาย ระบบเศรษฐกิจมหภาค ฯลฯ (Chriswick, 2015, pp. xiii–xv)

ปีเตอร์ คาร์เพสทัม และเฟรดริก แอนเดิร์สสัน (Peter Karpestam & Fredrik Andersson, 2019) ได้จำแนกให้เห็นพัฒนาการและข้อโต้แย้งภายในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาการย้ายถิ่นที่แยกย่อยออกเป็นหลายแนวคิด โดยจำแนกประเภททฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาการย้ายถิ่นออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีที่มุ่งสนใจสาเหตุตั้งต้นของการย้ายถิ่น และกลุ่มทฤษฎีที่สนใจกลไกที่ทำซ้ำตัวเองอย่างไม่สิ้นสุด (self-perpetuating) ในการย้ายถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีที่เกิดขึ้นก่อนในกลุ่มแรก คือ ทฤษฎีนีโอคลาสสิก (neoclassical theory) ซึ่งยึดถือความเป็นเหตุเป็นผลของปัจเจก เชื่อว่าผู้ย้ายถิ่นมีความเป็นกลางต่อความเสี่ยง (risk–neutral) และมักแสวงหาอรรถ–ประโยชน์สูงสุด ดังนั้นจึงอธิบายว่าคนจะย้ายถิ่นเมื่อพิจารณาความต่างของค่าจ้างแล้วคุ้มค่ากับต้นทุนที่จะเสียไป ส่วนในระดับมหภาคก็มองว่าการย้ายถิ่นช่วยถ่ายโอนแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจในท้ายที่สุด อย่างไรก็ตาม คำอธิบายนี้ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ครอบคลุมอีกต่อไป เห็นได้จากปัญหามากมายในเมืองใหญ่อันสืบเนื่องมาจากการย้ายถิ่น รวมถึงปัญหาการว่างงานในเมืองที่ดูสวนทางกับคำอธิบายดังกล่าว

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ว่าด้วยการย้ายถิ่นของแรงงาน (the new economics of labor migration theory) ถือกำเนิดขึ้นเพื่อตอบโต้กับแนวคิดข้างต้น และได้รับความนิยมในทศวรรษ 1980 แม้เริ่มแรกจะใช้อธิบายการย้ายถิ่นภายในประเทศกำลังพัฒนา แต่ในเวลาต่อมาก็กลายเป็นที่นิยมในการอธิบายการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ นักคิดของกลุ่มนี้จะต่างจากกลุ่มนีโอคลาสสิกเพราะเชื่อว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นมักเกิดขึ้นในระดับครัวเรือน ไม่ใช่ปัจเจก โดยมีสมมติฐานว่าครัวเรือนเป็นหน่วยตัดสินใจผลักดันให้สมาชิกย้ายถิ่นออกไปเพื่อสร้างความหลากหลายของแหล่งที่มาของรายได้และเพื่อเป็นทางออกให้กับข้อจำกัดของตลาดสินเชื่อที่มีอยู่ รวมทั้งเกิดจากความรู้สึกที่ว่าตนเองจนกว่าครัวเรือนอื่นจึงสนับสนุนการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนของตนเองเมื่อเทียบกับครัวเรือนอื่น

อีกทฤษฎีหนึ่งในกลุ่มแรกนี้คือ ทฤษฎีตลาดแรงงานแบบทวิลักษณ์ (dual/segmented labor market theory) ซึ่งถูกพัฒนามาเพื่ออธิบาย

ปัญหาสังคมที่เกี่ยวเนื่องกับการอพยพของแรงงาน มุ่งเน้นความสนใจไปที่ลักษณะสำคัญทางโครงสร้างของเศรษฐกิจมหภาคในประเทศปลายทาง ที่แบ่งตลาดแรงงานเป็นภาคหลักและภาครอง โดยตลาดแรงงานรองนั้นจะมีการจ้างงานด้วยราคาต่ำ แรงงานไม่มีทักษะ ความมั่นคงในการจ้างงานอยู่ในระดับต่ำ เมื่องานลักษณะดังกล่าวไม่สามารถดึงดูดแรงงานในประเทศได้ จึงต้องใช้แรงงานจากต่างประเทศแทน

ส่วนกลุ่มทฤษฎีกลุ่มที่สองจะอธิบายว่าการย้ายถิ่นในปัจจุบันมักสร้างผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรต่อไปในอนาคต ได้แก่ ทฤษฎีเครือข่าย (network theory) ซึ่งเสนอว่าผู้ย้ายถิ่นระดับปัจเจกยังคงรักษาสายสัมพันธ์กับครอบครัว และเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นปลายทางมีบทบาทในการให้ข้อมูล ให้ความช่วยเหลือและลดความเสี่ยงที่ผู้ย้ายถิ่นจะเผชิญ ทำให้นำไปสู่การย้ายถิ่นต่อไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีต้นทุนและอุปสรรคสูงกว่าและต้องพึ่งพาเครือข่ายเหล่านี้มากกว่า ในทำนองเดียวกันกับทฤษฎีกลไกสาเหตุเชิงสะสม (cumulative causation theory) ซึ่งอธิบายถึงภาวะที่การย้ายถิ่นถูกหนุนเสริมจากการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นก่อนหน้า แต่เน้นไปที่ปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือไปจากเครือข่ายผู้ย้ายถิ่น และสุดท้าย ทฤษฎีสถาบันที่ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และธรรมเนียมปฏิบัติที่มีร่วมกันของกลุ่มหรือชุมชน สถาบันในที่นี้อาจเป็นไปได้ทั้งองค์กรทางการ ธุรกิจเอกชน หรือกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษาการย้ายถิ่นของทฤษฎีกลุ่มนี้จึงสนใจกับอิทธิพลของสถาบันต่างๆ ที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการการย้ายถิ่น (Karpestam & Andersson, 2019, pp. 3–11)

จะเห็นได้ว่าในแต่ละสาขาวิชามีพัฒนาการทางความคิดแบ่งเป็นมุมมองย่อยๆ ที่อาจเหลื่อมซ้อนหรือขัดแย้งกันอยู่ โดยอิทธิพลของ

กระบวนทัศน์ที่อยู่เบื้องหลังนั้นมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดมุมมองในการศึกษาการย้ายถิ่นในบริบทช่วงเวลาต่างๆ หากรับอิทธิพลเดียวกัน แม้ว่าศาสตร์ที่ดูต่างกันอย่างมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ก็กลับมีข้อเสนอออกมาคล้ายกันเมื่อเทียบกับมุมมองอื่นในศาสตร์ของตนที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนทัศน์ที่ต่างไป อย่างเช่นในระยะแรกที่ทฤษฎีการทำให้ทันสมัยยังมีอิทธิพลสูงในโลกวิชาการ การศึกษาการย้ายถิ่นจากฝั่งมานุษยวิทยาที่รับเอากระบวนทัศน์นี้ก็มีลักษณะคำอธิบายร่วมกันอยู่มากกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก โดยเชื่อว่าการพัฒนามีลักษณะเป็นเส้นตรงและมีเป้าหมายปลายทางอยู่ที่สังคมอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้ว เมื่อพิจารณาถึงการตัดสินใจย้ายถิ่นก็อธิบายว่ามาจากการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผลของปัจเจกผู้ย้ายถิ่น แนวคิดเช่นนี้ยังคาดการณ์ในเชิงบวกว่าการย้ายถิ่นในท้ายที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างถ้วนหน้ากันทั้งในชุมชนต้นทางและปลายทางเพราะมีการถ่ายโอนทรัพยากรระหว่างสองพื้นที่จนเกิดดุลยภาพ จนกระทั่งมุมมองดังกล่าวถูกสั่นคลอนเมื่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหลายประการไม่สอดคล้องกับคำอธิบายและนำไปสู่การพัฒนาคำอธิบายอื่นในระยะต่อมา เช่น การเกิดขึ้นของทฤษฎีโครงสร้างนิยมเชิงประวัติศาสตร์ และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ว่าด้วยการย้ายถิ่นของแรงงาน เป็นต้น

แม้กระทั่งการพัฒนามุมมองที่ขยับมาไกลจากทฤษฎีการทำให้ทันสมัย เช่น แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการย้ายถิ่นในฝั่งมานุษยวิทยากับแนวคิดเรื่องกลุ่มทฤษฎีที่สนใจกลไกที่ทำซ้ำตัวเองอย่างไม่สิ้นสุดในการย้ายถิ่นของฝั่งเศรษฐศาสตร์ ที่แม้ว่ามีจุดเน้นต่างกัน แต่ต่างก็ให้ความสำคัญกับเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นและกระบวนการที่ธำรงให้การย้ายถิ่นยังคงอยู่ต่อไปในชุมชนต้นทาง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมากล่าวได้ว่า มานุษยวิทยาได้แสวงหาแนวทางในการอธิบายความซับซ้อน

ของปรากฏการณ์การย้ายถิ่นโดยถอยห่างจากมุมมองเริ่มแรกได้ไกลและซับซ้อนกว่าที่นักเศรษฐศาสตร์ทำ ดังปรากฏให้เห็นในการนำเสนอแนวคิดเรื่องภาวะแบบข้ามชาติ

ความแตกต่างในการตั้งคำถาม หน่วยการศึกษา และวิธีวิทยา

ความแตกต่างหลักระหว่างทั้งมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ในการศึกษาการย้ายถิ่นอาจพิจารณาเทียบกันในสามมิติ ได้แก่ การตั้งคำถาม ระดับและหน่วยในการศึกษาวิเคราะห์ รวมถึงข้อมูลและวิธีวิทยาที่ใช้ ในส่วนการตั้งคำถาม นักมานุษยวิทยาให้ความสำคัญกับบริบทอันมาจากการทำงานในเชิงชาติพันธุ์วรรณนา การสร้างทฤษฎีก็มักอิงกับบริบท ขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายในการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมที่อาจจะสร้างกฎทั่วไปข้ามพื้นที่และเวลาได้เช่นกัน โดยพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ของผู้ย้ายถิ่นและความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดจากการย้ายจากบริบทหนึ่งไปสู่อีกบริบทหนึ่ง อันเป็นความหมายสำหรับผู้ย้ายถิ่นเอง รวมถึงสนใจผลที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ว่าระหว่างหญิงและชาย เครือญาติ หรือผู้คนที่มาจากพื้นฐานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์เดียวกัน คำถามในการศึกษาจึงมาจากสมมติฐานที่ว่าผลของการย้ายถิ่นที่มีต่อผู้ย้ายถิ่นนั้นถูกกำหนดโดยตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม วัฒนธรรม เพศภาวะของผู้ย้ายถิ่น ในขณะเดียวกัน ก็ให้ความสำคัญในฐานะที่พวกเขาเป็นตัวกระทำในการตีความสร้างและประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมขึ้นมาใหม่ภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่เผชิญอยู่ (Brettell & Hollifield, 2015, p. 5)

นักมานุษยวิทยาสนใจสถานที่และมีมุมมองในเชิงเปรียบเทียบโดยให้ความสำคัญกับการประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ที่ผู้ย้ายถิ่นจากมา

กับสถานที่ปลายทาง มากกว่าจะสนใจขอบเขตประชากรในภาพกว้างของกระแสการย้ายถิ่น เช่น การศึกษาว่าผู้คนในท้องถิ่นตอบสนองต่อกระบวนการระดับโลกอย่างไร ทั้งนี้ มิติทางวัฒนธรรมเป็นแง่มุมที่งานทางมานุษยวิทยาให้ความสำคัญมาก โดยมักเน้นเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่เป็นลักษณะของกระบวนการย้ายถิ่นและชุมชนผู้ย้ายถิ่น รวมทั้งยังให้ความสนใจกับความหมายและประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอันส่งผลให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับภาวะอัตวิสัยและอัตลักษณ์ของผู้ย้ายถิ่น (Brettell, 2015, p. 149)

เมื่อมานุษยวิทยาเริ่มต้นจากการเป็นศาสตร์แห่งการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม จึงมักวางอยู่บนฐานคิดเรื่องการจัดกลุ่ม เป็นการสร้างทฤษฎีขึ้นมาจากความเหมือนและความต่าง โดยจำแนกผู้ย้ายถิ่นเป็นประเภทต่างๆ และยังศึกษาการจัดจำแนกเหล่านั้นที่มีผลต่อมิติอื่นๆ โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการย้ายถิ่น ความเชื่อมโยงระหว่างสังคมต้นทางและปลายทาง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับโครงสร้างครอบครัวและยุทธศาสตร์ของครัวเรือน ตลอดจนสนใจว่าการย้ายถิ่นสอดรับหรือถูกให้ความหมายในบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร (Brettell, 2015, p. 150)

สาขาวิชาอย่างเศรษฐศาสตร์อาจดูต่างไปจากสาขาวิชาอื่นในทางสังคมศาสตร์ แต่จริงๆ แล้วเศรษฐศาสตร์ก็มีจุดร่วมกับสังคมศาสตร์อื่นๆ อย่างมานุษยวิทยาหรือสังคมวิทยา ตรงที่ต่างก็สนใจผู้คนเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์เชื่อก็คือ ปัจเจกมักสำรวจทางเลือกที่เป็นไปได้และเลือกว่าตนจะใช้ชีวิตและทำงานที่ใด คำถามที่มาจากนักเศรษฐศาสตร์มีขอบเขตกว้างตั้งแต่เหตุใดผู้คนจึงย้ายถิ่น ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าที่มีต่อค่าจ้างและโอกาสในการจ้างงานของคนท้องถิ่น และผลที่เกิดจากการย้ายถิ่นออกที่มีต่อคนที่อยู่ข้างหลัง

เป็นต้น (Martin, 2015, p. 90)

ในระดับมหภาค นักเศรษฐศาสตร์จะศึกษาว่าผู้ย้ายถิ่นส่งผลอย่างไรกับประเทศปลายทาง และสิ่งที่สูญเสียรวมถึงสิ่งที่ส่งกลับมายังประเทศต้นทาง ในระดับจุลภาค จะสนใจปัญหาเกี่ยวกับความขาดแคลนและทางเลือก โดยมองว่าผู้ย้ายถิ่นคือผู้แสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุดซึ่งเลือกที่จะกระทำจากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สนใจว่าเหตุใดปัจเจกบางคนหรือบางครอบครัวจึงเลือกที่จะย้ายถิ่น ขณะที่คนอื่นหรือครอบครัวอื่นไม่เลือกช่องทางนี้ ดังนั้นจึงนำไปสู่คำถามและข้อถกเถียงในระบบเศรษฐกิจที่จะมีผู้แพ้ผู้ชนะในตลาดแรงงานที่พวกเขาย้ายถิ่นเข้าไป รวมไปถึงผลกระทบต่อระบบการคลังสาธารณะ ความเป็นผู้ประกอบการและนวัตกรรม ตลอดจนการขยับสถานะทางสังคม การพิจารณาในกรอบต้นทุนและผลประโยชน์นี้เป็นกรอบสำคัญที่กำหนดทิศทางในการถกเถียงทางทฤษฎีในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ ขณะที่นักมานุษยวิทยาไม่สนใจที่จะสร้างคำถามจากกรอบดังกล่าว และมักแย้งว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่สามารถอธิบายการเคลื่อนย้ายของผู้คนได้ทั้งหมดหากไม่พิจารณาถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังปฏิเสธทฤษฎีความเป็นเหตุเป็นผลแบบเป็นสากลและเชื่อในมุมมองแบบประกอบสร้างนิยม (constructivism) มากกว่า (Brettell & Hollifield, 2015, pp. 7–8; Hollifield, 2020, pp. 2–3; Martin, 2015, p. 90)

การตั้งคำถามและสร้างทฤษฎียังสัมพันธ์กับหน่วยหรือระดับในการวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งอย่างหยาบๆ ได้เป็นหน่วยการวิเคราะห์ระดับมหภาคที่สนใจเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่กำหนดการเคลื่อนย้ายของผู้คน และระดับจุลภาคที่สนใจว่าแรงผลักขนาดใหญ่เหล่านี้กำหนดการตัดสินใจและการกระทำของปัจเจก ครัวเรือน หรือส่งผลต่อชุมชนอย่างไร ครัวเรือนถือเป็นหน่วยสำคัญในการวิเคราะห์ของทั้งนักมานุษยวิทยาและนักเศรษฐ–

ศาสตร์แนวใหม่ที่เชื่อว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นไม่ได้มาจากเพียงตัวปัจเจกผู้ย้ายถิ่นเท่านั้น ดังที่กล่าวไปแล้วว่านักเศรษฐศาสตร์แนวใหม่มองว่าการตัดสินใจส่งสมาชิกให้ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่นนั้นไม่ใช่เพราะต้องการเพิ่มรายได้ครัวเรือนของตนในเชิงสัมบูรณ์ หากยังต้องการเพิ่มรายได้ครัวเรือนในเชิงสัมพัทธ์เมื่อเทียบกับครัวเรือนอื่นๆ อีกด้วย นักมานุษยวิทยาก็เช่นกัน พวกเขาชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนเป็นหน่วยการตัดสินใจสำคัญว่าผู้ย้ายถิ่นควรย้ายเมื่อไรและไปยังที่ใด ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ย้ายถิ่นยังมีพันธะหน้าที่ในการหารายได้และส่งเงินกลับบ้านเพื่อธำรงเศรษฐกิจครัวเรือน บ่อยครั้งที่นักมานุษยวิทยายังให้ความสำคัญหน่วยการวิเคราะห์ในระดับกลาง (meso level) โดยสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างและธำรงรักษาสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ ชาติพันธุ์ ความเป็นชุมชนในหมู่ผู้ย้ายถิ่น (Brettell & Hollifield, 2015, pp. 11–13)

ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างนักเศรษฐศาสตร์และนักมานุษยวิทยาอาจเป็นความต่างในแง่ข้อมูลและวิธีวิทยา นักเศรษฐศาสตร์โดยเฉพาะที่ถูกฝึกฝนแบบประชากรศาสตร์มักใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรพื้นฐาน รวมถึงแบบสำรวจ วิธีการเชิงสถิติจึงสำคัญในการจัดการกับข้อมูล ขณะที่นักมานุษยวิทยามักสร้างข้อมูลในระดับครัวเรือนหรือระดับปัจเจก ผ่านการทำงานภาคสนามและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในระยะเวลายาวนานพอสมควร บางส่วนใช้การศึกษาประวัติชีวิต เพื่อให้ได้ข้อมูลประสบการณ์ชีวิตของการเป็นผู้ย้ายถิ่นและบริบททางวัฒนธรรมที่มีส่วนต่อตัดสินใจของพวกเขา (Brettell & Hollifield, 2015, pp. 14–15) แม้เศรษฐศาสตร์จะหยิบยืมหรือทำงานร่วมกับศาสตร์อื่นบ้างอย่างประชากรศาสตร์ สังคมวิทยา หรือประวัติศาสตร์ แต่ยังคงรักษาความสนใจหลักของตนเองเอาไว้อย่างการใช้วิธีวิทยาของการศึกษาเชิงปริมาณ และการสร้างแบบจำลองที่เป็นทางการ โดยเฉพาะการยึดถือ

ทฤษฎีทางเลือกที่เป็นเหตุเป็นผล (rational choice) ผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้มักบอกว่ามันคือตัวบ่งชี้ว่าแบบจำลองนั้นมีความเป็นวิทยาศาสตร์เพียงใดเมื่อเทียบกับสังคมศาสตร์อื่นๆ (Hollifield, 2020, p. 6) ลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันนี้นำไปสู่ภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในปัญหาวิธีวิทยาสำหรับศาสตร์ทั้งสอง กล่าวคือ หากข้อมูลเชิงสำรวจแบบที่เศรษฐศาสตร์หรือประชากรศาสตร์ใช้จะทำให้พลาดความหมายเชิงอัต–วิสัยระหว่างกัน (ซึ่งการเก็บข้อมูลในลักษณะสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมสามารถให้ได้) การวิจัยลงลึกในแบบที่มีกรณีศึกษาค่อนข้างจำกัดที่มักจะเกิดในการศึกษาแบบมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์ก็มีข้อด้อยในการสร้างกฎเกณฑ์ทั่วไปเช่นกัน (Brettell & Hollifield, 2015, p. 16)

ขณะที่หน่วยการวิเคราะห์ทั้งของมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ดูจะมีพัฒนาการร่วมกันบ้าง เช่น หันมาให้ความสำคัญกับหน่วยครัวเรือนมากขึ้น ไม่มองการตัดสินใจย้ายถิ่นว่ามาจากปัจเจกเพียงฝ่ายเดียว รวมไปถึงนำเอาเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นเข้ามาพิจารณา แต่ยังปรากฏความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในกรอบความสนใจของทั้งสองศาสตร์ที่นำมาซึ่งการสร้างคำถามที่แตกต่างกัน โดยขั้นตอนดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับลักษณะวิธีการศึกษาที่ต่างกันด้วย ขณะที่มานุษยวิทยาพัฒนาความสนใจของตนเองจนเรียกได้ว่าพ้นจากการครอบงำของมุมมองที่เห็นมนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจและตัดสินใจบนฐานของความเป็นเหตุเป็นผล แต่สำหรับงานศึกษาการย้ายถิ่นในทางเศรษฐศาสตร์ยังคงวนเวียนอยู่ในกรอบของต้นทุนและผลประโยชน์อยู่ดี แม้พัฒนาการในระยะหลังจะพบความพยายามสร้างกรอบคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้นในการนิยามต้นทุนและผลประโยชน์แล้วก็ตาม ซึ่งนำไปสู่ปัญหาของการสร้างบทสนทนาระหว่างทั้งสองศาสตร์

บทสนทนาที่เชื่อมต่อและขาดไประหว่างนักเศรษฐศาสตร์และนักมานุษยวิทยา

แม้เป็นที่ยอมรับว่า นักเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยามีจุดเน้นในการศึกษาที่ต่างกันเป็นส่วนใหญ่ทั้งในแง่การตั้งคำถาม หน่วยการวิเคราะห์ และวิธีวิทยา อย่างไรก็ตาม เมติน คอสเกิล (Metin Cosgel, 2005) ตั้งข้อสังเกตว่า การที่ทั้งสองศาสตร์ข้ามมาสนทนากันน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการข้ามไปสนทนากับศาสตร์อื่นนั้น ไม่ใช่เพียงเพราะเหตุว่าทั้งสองสมาทานสมมติฐานที่ต่างกัน มีวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลและจัดจำแนกความรู้ที่ต่างกัน หรือตั้งคำถามที่ต่างกัน แต่ยังเกิดจากวัฒนธรรมเชิงวาทศิลป์ (rhetoric culture) ที่แตกต่างกันด้วย พร้อมกับเสนอการศึกษาความต่างนี้ผ่าน “บทสนทนา” ของหน่วยการวิเคราะห์ต่างๆ และพบว่าสามารถแบ่งบทสนทนา (โดยวางอยู่บนฐานของปัญหาที่ต้องการแก้ไข) ออกเป็นสองประเภท ประเภทแรก เป็นบทสนทนาที่มีเป้าหมายที่จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ว่าจะจัดการอย่างไรกับแรงจูงใจของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบทสนทนาที่มักอยู่ในปริมณฑลทางเศรษฐกิจที่มีนักเศรษฐศาสตร์เป็นกลุ่มหลักที่สนใจคำถามเหล่านี้ และประเภทที่สอง มีเป้าหมายในการจัดการปัญหาเรื่องความรู้ว่าจะจัดการกับข้อมูลความรู้ที่กระจัดกระจายอย่างไร ซึ่งบทสนทนาจะวนเวียนอยู่ในปริมณฑลทางวัฒนธรรมที่นักมานุษยวิทยาเป็นกลุ่มหลักในการศึกษาค้นคว้า (Cosgel, 2005)

แม้มีจุดเน้นที่แตกต่าง แต่ไม่ได้หมายความว่านักมานุษยวิทยาไม่สนใจประด้านเศรษฐกิจ หรือนักเศรษฐศาสตร์ไม่สนใจมิติทางวัฒน–ธรรม ในฝั่งมานุษยวิทยานับแต่งานยุคคลาสสิกอย่างของโบรนิสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski, 1922) ก็ชี้ให้เห็นนัยทางเศรษฐกิจ

และวัฒนธรรมที่ซับซ้อนยิ่งในการแลกเปลี่ยนของกำนัลระหว่างผู้คนตามหมู่เกาะต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับชายฝั่งตะวันออกของนิวกินี วอซี ไฮน์ริช อมาวิลาห์ (Voxi Heinrich Amavilah, 2010) ได้ทบทวนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นทางเศรษฐกิจของนักมานุษยวิทยาอย่างมาลิ–นอฟสกี และเมลวิลล์ เจ. เฮิร์สโควิตส์ (Melville J. Herskovits) และการตระหนักถึงมิติเชิงคุณค่าและวัฒนธรรมในการกระทำของมนุษย์และการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจโดยนักเศรษฐศาสตร์อย่าง ดับเบิลยู. อาเธอร์ ลูว์อิส (W. Arthur Lewis) จอห์น โรบินสัน (John Robinson) แฟรงก์ ไนต์ (Frank Knight) และยาโนส กอร์ไน (János Kornai) ทั้งยังมีการอ้างอิงผลงานกันในกลุ่มนักวิชาการเหล่านี้ (ดู Amavilah, 2010) แต่เมื่อนักเศรษฐศาสตร์ยุคปัจจุบันพยายามพัฒนาศาสตร์ของตนให้ก้าวหน้าขึ้นโดยหยิบยืมเครื่องไม้เครื่องมือมาจากคณิตศาสตร์และฟิสิกส์เพื่อสร้างแบบจำลองทางเศรษฐกิจที่ซับซ้อน กลับยิ่งทำให้เศรษฐศาสตร์ถอยห่างจากโลกแห่งความเป็นจริงยิ่งขึ้น และล้มเหลวที่จะคาดการณ์หรือแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจได้ เมื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจจำนวนมากเกิดจากแรงผลักที่ไม่ใช่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหากเศรษฐศาสตร์จะสร้างนโยบายทางเศรษฐกิจก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความเข้าใจฐานทางสังคม (Amavilah, 2010)

เมื่อพิจารณาในบริบทของการศึกษาการย้ายถิ่น ความพยายามหนึ่งของทางฝั่งเศรษฐศาสตร์ที่นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นประเด็นใจกลางในการศึกษาการย้ายถิ่นปรากฏผ่านหนังสือรวมบทความ *Migration and Culture* (Epstein & Gang, 2010) ที่มุ่งสนใจว่าวัฒนธรรมปรากฏตัวอย่างไรในคนสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ย้ายถิ่น กลุ่มผู้คนที่บ้านเกิด และกลุ่มผู้คนที่อยู่ในประเทศปลายทางการย้ายถิ่น โดยมองว่าแม้คนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะแสดงออกแตกต่างกันไป แต่ยังคงมีความเชื่อ ขนบ

ธรรมเนียม คุณค่า ทัศนคติบางประการร่วมกันอยู่ซึ่งล้วนมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจ และเรียกรวมสิ่งเหล่านี้ว่าวัฒนธรรม (Epstein & Gang, 2010) แม้บทความด้านเศรษฐศาสตร์ที่ถูกรวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้จะเริ่มนำประเด็นทางวัฒนธรรมเข้ามาศึกษาการย้ายถิ่นอย่างชัดเจนมากขึ้น อย่างเช่นการกล่าวถึงบทบาทของครอบครัว เครือข่ายผู้ย้ายถิ่น การผสมกลมกลืน อัตลักษณ์ ฯลฯ แต่ยังคงมองสิ่งเหล่านี้ในฐานะตัวแปรหนึ่งในสมการ (แม้อาจซับซ้อนกว่าทฤษฎีนีโอคลาสสิกดั้งเดิม) และการพิจารณาวัฒนธรรมก็ยังมีลักษณะของการมองอย่างหยุดนิ่งตายตัวและขาดพลวัต

อาจด้วยเหตุนี้ที่ทำให้เศรษฐศาสตร์ไม่อาจเชื่อมต่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของข้อถกเถียงในการศึกษาการย้ายถิ่นที่ขยับมาสู่ประเด็นที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ใน *วารสารชาติพันธุ์และการย้ายถิ่นศึกษา* (*Journal of Ethnic and Migration Studies*) ฉบับพิเศษที่ว่าด้วยหัวข้อ “แรงบันดาลใจ แรงปรารถนา และแรงขับเคลื่อนของการย้ายถิ่น” (Aspiration, Desire and Drivers of Migration) ซึ่งตีพิมพ์ในปี 2017 ประกอบด้วยผู้เขียนจากหลายสาขาวิชาทั้งนักมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ภูมิ–ศาสตร์มนุษย์ การศึกษาการพัฒนา แต่กลับไม่ปรากฏนักเศรษฐศาสตร์ร่วมเขียนในฉบับดังกล่าว ในบทนำของวารสาร ยอร์เกน คาร์ลิง (Jørgen Carling) และฟรานซิส คอลลินส์ (Francis Collins) บรรณาธิการได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการอีกขั้นในแวดวงการศึกษาการย้ายถิ่นด้วยการเสนอให้ขบคิดกับแนวคิดว่าด้วยแรงบันดาลใจ แรงปรารถนา และแรงขับเคลื่อนของการย้ายถิ่นอย่างจริงจัง

บทนำดังกล่าวได้วิจารณ์ว่าการมองคนเป็นสัตว์เศรษฐกิจและการตั้งต้นด้วยแนวคิดเรื่องทางเลือกที่เป็นเหตุเป็นผล (ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเศรษฐศาสตร์) ยังมีอิทธิพลครอบงำคำอธิบายต่อการย้ายถิ่น โดย

เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มงานศึกษาที่ส่งผลเชิงนโยบาย ทั้งๆ ที่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั้นซับซ้อนมากจนคำอธิบายดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะสร้างความเข้าใจได้แล้ว บทความต่างๆ ในวารสารฉบับนี้จึงพิจารณาถึงหนทางที่การย้ายถิ่นดำรงอยู่ในภูมิศาสตร์ในจินตนาการ (imaginative geographies) อารมณ์ความรู้สึก พันธะและความสัมพันธ์ทางสังคม การเมือง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงความเป็นจริงที่โหดร้ายของการพลัดถิ่น ผ่านความสนใจในแนวคิดเรื่องภาวะข้ามชาติ ข้อวิพากษ์จากทฤษฎีสตรีนิยม แนวคิดเรื่องอารมณ์กับการย้ายถิ่น มิติด้านเวลาของการย้ายถิ่น ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนกระบวนการย้ายถิ่น (Carling & Collins, 2018, pp. 2–4)

คาร์ลิงและคอลลินส์เสนอว่า แนวคิดว่าด้วยแรงบันดาลใจ แรงปรารถนา และแรงขับเคลื่อนในการย้ายถิ่น มีความเชื่อมโยงกันและสัมพันธ์กับวิธีการที่การย้ายถิ่นถูกทำให้เกิดขึ้น ดำเนินไป และแสดงออกมา แรงบันดาลใจและแรงปรารถนาที่ดูเหมือนเป็นเรื่องของบุคคลแต่แท้จริงแล้วเป็นจุดเชื่อมต่อทั้งมิติส่วนบุคคล ส่วนรวม และบรรทัดฐานของสังคม เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมและดำรงอยู่ในบริบททางสังคม ซึ่งอาจเทียบได้กับแนวคิดว่าด้วยวัฒนธรรมการย้ายถิ่นที่แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของผู้ย้ายถิ่นกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นของคนอื่นๆ ตามมา การหยิบยกเรื่องแรงบันดาลใจและแรงปรารถนามาอภิปราย ทำให้การศึกษาการย้ายถิ่นในลักษณะนี้ช่วยเผยให้เห็นมิติเชิงอัตวิสัยและอัตลักษณ์ที่อยู่ระหว่างการก่อตัว มากกว่าจะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าไม่ว่าจากชุมชนต้นทางหรือปลายทาง ขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องส่วนบุคคล แต่ฝังอยู่ในคุณค่าของสังคม และไม่ใช่เพียงการตอบโต้ของปัจเจกที่มีต่อโครงสร้างอย่างที่อๆ เท่านั้น (Carling & Collins, 2018, pp. 3–8)

ขณะที่แนวคิดภาวะข้ามชาติซึ่งได้รับความสนใจในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาโดยนักมานุษยวิทยามีบทบาทสำคัญในการใช้แนวคิดนี้มาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ย้ายถิ่นในปัจจุบัน ถือเป็นความพยายามหนึ่งที่ช่วยเชื่อมต่อบทสนทนาว่าด้วยการย้ายถิ่นในระลอกใหม่นี้ได้ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวพิจารณาผู้ย้ายถิ่นโดยมองพ้นไปจากการเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรัฐต้นทางหรือปลายทางในลักษณะที่เป็นรูปธรรมทางภูมิศาสตร์ และไม่ได้มองการย้ายถิ่นในลักษณะเป็นเส้นตรงจากต้นกำเนิดไปยังปลายทาง แต่ตระหนักถึงหนทางอันหลากหลายที่เกิดขึ้นในสนามทางสังคมแบบข้ามชาติที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นและส่งผลทั้งต่อกระบวนการและผลลัพธ์ของการย้ายถิ่น (Carling & Collins, 2018, p. 4) ลักษณะของการศึกษาเช่นนี้จึงเอื้อต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การย้ายถิ่นอันซับซ้อนเช่นในปัจจุบัน แต่ด้านนักเศรษฐศาสตร์นั้นดูเหมือนว่ายังไม่สามารถเชื่อมตนเองเข้ากับการสนทนาเช่นนี้ได้ บทความนี้ขอยกตัวอย่างประเด็นการศึกษาเรื่องเงินส่งกลับบ้านที่น่าจะเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดถึงความแตกต่างระหว่างทั้งสองศาสตร์

พหุวิทยาการของการศึกษาเงินส่งกลับบ้าน

เงินส่งกลับบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการย้ายถิ่นที่เชื่อมโยงสังคมปลายทางและต้นทางของการย้ายถิ่นเข้าด้วยกัน แม้ประจักษ์ชัดว่าเงินมีบทบาททางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีนัยอื่นๆ ที่สำคัญไม่แพ้กัน ประเด็นเรื่องเงินส่งกลับบ้านจึงเหมาะแก่การนำมาสำรวจพิจารณาในกรอบของทั้งสองสาขาวิชาเพื่อให้เห็นแง่มุมที่ทั้งสองศาสตร์ทำการศึกษาการย้ายถิ่นชัดเจนขึ้น

นักเศรษฐศาสตร์มักพิจารณาเงินส่งกลับบ้านในฐานะการสนับสนุน

ทางเศรษฐกิจจากผู้ย้ายถิ่นไปสู่บ้านเกิด กลุ่มงานด้านเศรษฐศาสตร์ถือว่ามีคุณูปการในการชี้ให้เห็นว่าเงินส่งกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนานับวันยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น โดยเป็นแหล่งเงินไหลเข้าจากภายนอกที่สำคัญมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนา แม้จะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเงินส่งกลับบ้านสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่แตกต่างกันไปของผู้ย้ายถิ่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่พวกเขาต้องเผชิญ รวมทั้งวิธีในการใช้จ่ายเงินออมของแต่ละคน เป็นสิ่งที่มีความหลากหลายมาก ทำให้ยากที่จะจัดการต่อตัวแปรที่หลากหลายนี้เพื่อผลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นในภาพรวม (OECD, 2005) ความซับซ้อนและหลากหลายเช่นนี้นำมาสู่ข้อจำกัดในการสร้างคำอธิบายที่มีลักษณะทั่วไปด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่นักเศรษฐศาสตร์มักทำการศึกษาเกี่ยวกับเงินส่งกลับบ้านได้แก่ ผลที่เกิดจากเงินส่งกลับบ้านในมิติต่างๆ ทั้งในระบบเศรษฐกิจมหภาค ชุมชน และครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่นเอง ซึ่งยังเป็นที่ถกเถียงในหมู่นักเศรษฐศาสตร์เองว่า เงินส่งกลับบ้านก่อให้เกิดผลเชิงบวกหรือลบกันแน่ ในแง่บวก มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ยืนยันว่า หลายกรณีเงินส่งกลับบ้านช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ การบริโภค การออม และการลงทุน ลดภาวะความยากจนและเกิดการกระจายรายได้ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีต่อครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น ตลอดจนลดผลกระทบที่ครัวเรือนเผชิญในภาวะวิกฤต ฯลฯ ส่วนในแง่ลบ การส่งเงินกลับบ้านถูกมองว่าไม่เป็นผลดีต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว มักนำไปสู่การบริโภคที่ไม่ก่อให้เกิดการลงทุนหรือการออม ส่งผลเสียทางอ้อมต่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศผู้ส่งออกแรงงาน ฯลฯ (ดู Straubhaar & Vădean, 2005; Meyer & Shera, 2017; Yang, 2008; Bollard et al., 2011)

นอกจากผลที่เกิดจากเงินส่งกลับบ้านแล้ว อีกประเด็นที่นักเศรษฐศาสตร์นิยมศึกษาก็คือ ปัจจัยกำหนดเงินส่งกลับบ้าน มีข้อเสนอว่าปริมาณเงินส่งกลับบ้านนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ย้ายถิ่นว่าสามารถหารายได้และเก็บออมได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งแรงจูงใจของผู้ย้ายถิ่นซึ่งสัมพันธ์กับระยะเวลาที่อยู่ในต่างประเทศว่าตั้งใจจะอยู่นานเพียงใด สถานะของผู้ย้ายถิ่นเองว่ายังโสด สมรส หรือมีบุตรหรือไม่ รวมทั้งผลจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้องว่าย้ายไปเพียงลำพังหรือไปพร้อมกับสมาชิกครอบครัวหรือยังต้องรักษาสายสัมพันธ์กับคนที่บ้านเกิดหรือไม่ (Straubhaar & Vădean, 2005)

จากกรณีศึกษาในประเทศบอตสวานา โรเบิร์ต อี.บี. ลูคัส และ โอเดด สตาร์ก (Robert E. B. Lucas & Oded Stark, 1985) จำแนกให้เห็นคำอธิบายว่าด้วยแรงจูงใจของแรงงานย้ายถิ่นที่ส่งเงินกลับบ้าน (ซึ่งเป็นงานชิ้นสำคัญที่มักถูกนำมาทบทวนถกเถียงจากงานศึกษาในระยะต่อมา) ว่ามี 3 ทฤษฎี ดังนี้ 1) เกิดจากการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน (pure altruism) อันเกิดจากความเป็นห่วงเป็นใยที่ผู้ย้ายถิ่นมีต่อครอบครัว ความพึงพอใจของผู้ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นจากการที่ความเป็นอยู่ของคนที่บ้านดีขึ้น 2) การให้โดยหวังผลประโยชน์กับตนเองล้วนๆ (pure self-interest) เช่น การหวังในมรดกที่จะได้รับในอนาคต การลงทุนเพื่อสินทรัพย์ที่บ้านเกิดโดยให้สมาชิกในครัวเรือนดูแลให้ และการตั้งใจจะกลับบ้านจึงลงทุนในทุนคงที่ (fixed capital) ต่างๆ รวมถึงลงทุนในสินทรัพย์สาธารณะ (public assets) เพื่อเกียรติยศหรืออิทธิพลทางการเมือง หรือสินทรัพย์ทางสังคม (social assets) ที่หมายถึงความสัมพันธ์กับเครือญาติและเพื่อนฝูง และ 3) เป็นทฤษฎีที่โต้แย้งสองทฤษฎีแรก และเป็นข้อเสนอของงานดังกล่าวที่เรียกว่า “tempered altruism” หรือ “enlightened self-interest” โดยมองว่าการส่งเงินกลับ

บ้านเป็นข้อตกลงร่วมกันโดยนัยแบบข้ามเวลา อันเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับครอบครัว ซึ่งเกิดจากฐานคิดที่ว่าหน่วยในการตัดสินใจต่อการย้ายถิ่นของแรงงานคือครัวเรือน ไม่ใช่เพียงตัวปัจเจกผู้ย้ายถิ่น การตัดสินใจนี้มาจากองค์ประกอบเรื่องการลงทุนและการกระจายความเสี่ยงของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนมีส่วนแบกรับต้นทุนการศึกษาของผู้ย้ายถิ่นและต้นทุนการย้ายถิ่น และการส่งเงินกลับบ้านคือการเพิ่มรายได้จากทุนที่ลงไป รวมทั้งยังเป็นการกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ของครัวเรือน (Lucas & Stark, 1985)

อย่างไรก็ตาม จากคำอธิบายทั้งสามลักษณะข้างต้น ยังค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับแรงจูงใจระดับปัจเจกในการส่งเงินกลับบ้านมากกว่าตัวแปรระดับมหภาค โธมัส สเตราบ์ฮาร์ และฟลอริน เป. เวอดาน (Thomas Straubhaar & Florin P. Vădean, 2005) ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคทั้งในประเทศต้นทางและปลายทางมีบทบาทต่อการไหลเวียนของเงินส่งกลับบ้านไม่น้อย จึงนำมาสู่คำอธิบายเรื่องทางเลือกในการบริหารจัดการการลงทุน เพราะเงินออมบางส่วนที่ไม่ต้องใช้เพื่อการบริโภคทั้งของแรงงานและสมาชิกครัวเรือนมักถูกส่งกลับบ้านเพื่อเป้าหมายในการสร้างผลกำไร เงินส่งกลับบ้านลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศต้นทางและปลายทาง เช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ภาวะเงินเฟ้อ อัตราผลตอบแทนสินทรัพย์ประเภทต่างๆ และในบางประเทศยังขึ้นกับเสถียรภาพทางการเมืองที่สร้างบรรยากาศความเชื่อมั่นในการออมด้วย ทั้งนี้ มีข้อเสนอว่าทฤษฎีเหล่านี้อาจเหมาะที่จะนำมาใช้ประกอบกันมากกว่าทดแทนกัน และความสมเหตุสมผลในการนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์นั้นยังขึ้นกับบริบทเชิงเวลาและสถานที่อีกด้วย (Straubhaar & Vădean, 2005, p. 19)

ด้วยการให้ความสำคัญกับการพิจารณาถึงแรงจูงใจในการส่งเงินกลับบ้าน ไม่ว่าจากแรงจูงใจของผู้ย้ายถิ่นที่สัมพันธ์กับครัวเรือนหรือตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค จึงทำให้นักเศรษฐศาสตร์มักมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายถึงการลดต้นทุนและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับช่องทางในการส่งเงินกลับบ้าน การสร้างนโยบายในประเทศต้นทางที่เกื้อหนุนต่อการลงทุนของครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น การปรับนโยบายการรับแรงงานย้ายถิ่นของประเทศต้นทาง เป็นต้น (Yang, 2008; OECD, 2005)

ในทำนองเดียวกับการศึกษาการย้ายถิ่น การศึกษาเรื่องเงินส่งกลับบ้านก็ไม่มีทฤษฎีทั่วไปที่ว่าด้วยเงินส่งกลับบ้านเช่นกัน เนื่องจากเป็นประเด็นที่ค่อนข้างซับซ้อน การวิจัยเชิงประจักษ์ต่าง ๆ แม้จะเป็นประโยชน์ แต่ยังสามารถอธิบายได้เพียงบางเสี้ยวส่วน เพราะยังขึ้นกับข้อจำกัดและลักษณะเฉพาะเชิงเวลา พื้นที่ และสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกันไปในแต่ละกรณี (Stark, 1991 as cited in Straubhaar & Vădean, 2005) ในแง่นี้เราจะเห็นได้ว่างานทางเศรษฐศาสตร์เองยังคำนึงถึงความแตกต่างเชิงบริบทที่ทำให้ผลการวิเคราะห์คาดการณ์เกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ มักพบกับข้อจำกัดหรือไม่เป็นไปตามสมมติฐานตั้งต้น หรือมีข้อยกเว้นในบางกรณีอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม โดยเปรียบเทียบแล้วยังพอจะเห็นได้ว่ากรอบการทำความเข้าใจเงินส่งกลับบ้านทางเศรษฐศาสตร์อาจจัดจำแนกประเภทให้สอดคล้องกันได้ง่าย และมักมีการทดสอบทฤษฎีต่าง ๆ ผ่านการศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบคิดทฤษฎี ในทางตรงกันข้าม การสร้างทฤษฎีว่าด้วยเงินส่งกลับบ้านจากงานชาติพันธุ์วรรณนายังค่อนข้างจำกัด ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากเงินส่งกลับบ้านเป็นเพียงประเด็นรองในการศึกษาการย้ายถิ่นข้ามชาติ และทำให้การศึกษาประเด็นนี้ในทางมานุษยวิทยายังกระจัดกระจาย กระนั้น ข้อจำกัดเช่นนี้ไม่ได้ส่งผลลบ

เสียทีเดียว เพราะอีกด้านหนึ่งการศึกษาเงินส่งกลับบ้านในฐานะประเด็นรองๆ ที่อยู่ในประเด็นใหญ่ว่าด้วยกระบวนการย้ายถิ่น ก็ช่วยให้เห็นรายละเอียดที่การโอนเงินนี้ถูกดำเนินการในบริบทเชิงองค์รวม ทำให้สามารถพิจารณาความเชื่อมโยงและกระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ถ้วนทั่ว ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่งานที่เน้นศึกษาเงินส่งกลับบ้านเป็นหลักละเลยไป (Carling, 2014, pp. S223–S224)

คาร์ลิง (Carling, 2014) ได้ชี้ให้เห็นความพยายามที่จะสร้างทฤษฎีว่าด้วยการเงินส่งกลับบ้านจากงานชาติพันธุ์วรรณนาซึ่งมักนำเอาแนวคิดที่มีอยู่ในสาขาวิชามานุษยวิทยาเศรษฐกิจหรือสังคมวิทยาเศรษฐกิจมาใช้วิเคราะห์โดยหยิบยกตัวอย่างจากงานหลายชิ้น ได้แก่ แนวคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนของกำนัล (gift exchange) ที่นำมาใช้เพื่ออธิบายว่าการส่งเงินกลับบ้านได้สร้างภาพแทน และสนับสนุนให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเข้มแข็งยิ่งขึ้น (เช่น Cligget, 2003, 2005; Monsutti, 2004; Åkesson, 2011; Erdal, 2014) แนวคิดเรื่องความหมายทางสังคมของเงิน (social meanings of money) ที่ท้าทายความเข้าใจเดิมๆ ต่อคุณลักษณะที่สามารถแลกเปลี่ยน/ทดแทนกันได้ของเงิน โดยชี้ให้เห็นว่าเงินส่งกลับบ้านมีนัยที่แตกต่างจากเงินประเภทอื่นๆ และมีความหมายทางสังคมด้วย (เช่น Zelizer, 1997) แนวคิดเรื่องทุนทางสังคม (social capital) หรือผลประโยชน์ที่สร้างขึ้นผ่านเครือข่ายที่ถูกกำกับโดยบรรทัดฐานของการตอบแทนซึ่งกันและกัน ซึ่งงานบางชิ้นทำให้เห็นว่าเงินส่งกลับบ้านมีบทบาทในการสร้างทุนทางสังคมที่มีฐานอยู่บนครอบ–ครัวแบบข้ามชาติ (เช่น Eckstein, 2006, 2010) ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศภาวะ (gender relations) ที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติของการส่งเงินกลับบ้าน ความสัมพันธ์ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น (เช่น Gailey, 1992; Abrego, 2006; Pribilsky, 2007)

รวมทั้งแนวคิดเรื่องสิ่งที่ส่งกลับบ้านเชิงสังคม (social remittance) ที่หมายถึงการกระจายของคุณค่าและบรรทัดฐานที่เกิดจากการย้ายถิ่น รวมถึงความคิด พฤติกรรม อัตลักษณ์ ทุนทางสังคมที่ส่งผ่านประเทศปลายทางมายังชุมชนประเทศต้นทาง[5] (เช่น Levitt, 1998) (Carling, 2014, pp. S224–S226)

นักมานุษยวิทยามักสนใจบทบาทและความหมายทางสังคมของเงินตราไม่น้อยไปกว่าประโยชน์ในทางปฏิบัติของมัน (ดูการทบทวนงานมานุษยวิทยาว่าด้วยเงินตราและระบบการเงินจาก Maurer, 2006; Hart & Ortiz, 2014) เช่นเดียวกับการศึกษาเงินส่งกลับบ้านที่แม้ว่างานทางมานุษยวิทยาจะไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของบทบาทของเงินส่งกลับบ้านในเชิงปริมาณ แต่การทบทวนงานศึกษาด้านมานุษยวิทยาโดยเจฟฟรีย์ เอช. โคเฮน (Jeffrey H. Cohen, 2011) ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่นักมานุษยวิทยาสนใจมากกว่าคือแง่มุมทางสังคมวัฒนธรรม โดยมองเงินส่งกลับบ้านในฐานะสิ่งที่ไหลเวียนข้ามชาติอย่างหนึ่งซึ่งเชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่นกับคนที่บ้านและชุมชนปลายทางกับต้นทางเข้าไว้ด้วยกันผ่านสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ซับซ้อน ในกระบวนการเหล่านี้จึงเกิดพื้นที่แบบข้ามชาติที่ผลิตซ้ำธรรมเนียมทางวัฒนธรรมและโลกทางสังคม

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นโดยนักเศรษฐศาสตร์ยังคงเพิ่มขึ้นมาก แต่งานศึกษาเงินส่งกลับบ้านกลับเพิ่มไม่มากนัก ต่างจากงานชาติพันธุ์วรรณนาที่มีแนวโน้มหันมาสนใจศึกษาเงินส่งกลับบ้านกันมากขึ้น (แม้ไม่ใช่ประเด็นใจกลางของการศึกษา) ผ่านการพบปะพูดคุยกันโดยตรงกับทั้งผู้ส่งและผู้รับเงิน และทำให้งานประเภทหลังสามารถสร้าง

[5] อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ถูกวิจารณ์ว่าจะทำให้ความหมายของ remittance หลุดลอยจากความหมายเดิมมากเกินไป (ดู Carling, 2014, p. S226)

ความเข้าใจเชิงลึกกับประเด็นได้มากกว่าการใช้แบบสำรวจทั่วไปเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อสังเกตสำคัญสองประการ ประการแรก เงินส่งกลับบ้านเป็นธุรกรรมที่รวมเอาทั้งเรื่องเชิงวัตถุ อารมณ์ และความสัมพันธ์เข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นหากจะทำความเข้าใจเงินส่งกลับบ้านก็จำเป็นต้องเข้าใจกระบวนการเหล่านี้ทั้งหมด ประการที่สอง มีความหลากหลายทั้งในธรรมชาติและตรรกะของธุรกรรมลักษณะนี้ ทั้งที่เกิดจากบริบทที่ต่างกันและความแตกต่างที่เกิดการส่งเงินกลับบ้านในพื้นที่เดียวกันเอง (Carling, 2014, p. S219)

งานชาติพันธุ์วรรณนาแสดงให้เห็นว่าเงินส่งกลับบ้านเป็นสิ่งที่ทำให้ความคาดหวัง ความหมาย และหน้าที่นั้นปรากฏเป็นรูปธรรมขึ้นมา คาร์ลิงเลือกมองการส่งเงินกลับบ้านในฐานะ “บท” (scripts) ในความหมายที่ว่าเป็นโครงสร้างของความคาดหวังในสถานการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คน เช่น การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับ ความรู้สึกที่ไหลเวียนรอบๆ กระบวนการนี้ ความหมายโดยนัยของการใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสม ความคาดหวังต่อพฤติกรรมเป็นต้น บทว่าด้วยการส่งเงินกลับบ้านจึงเป็นความรู้คร่าวๆ โดยนัยที่เกี่ยวกับกระบวนการส่งเงินกลับบ้านที่กลุ่มทางสังคมตระหนักร่วมกัน ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ บทไม่ใช่การตั้งโปรแกรมอัตโนมัติ แม้จะส่งผลต่อการกำหนดแง่มุมทางพฤติกรรมหลายๆ เรื่องอย่างเป็นกิจวัตร แต่ไม่ได้หมายความว่าการต่อรอง ช่วงชิง หรือปรับไปตามสถานการณ์จะไม่เกิดขึ้นเลย ตรงกันข้าม งานทางสังคมศาสตร์จำนวนมากชี้ให้เห็นว่าความสามารถที่จะดัดแปลงได้และภาวะการเป็นผู้กระทำการมีความสำคัญในกระบวนการเหล่านี้ (Carling, 2014, pp. S220–S223) นักมานุษยวิทยายังชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของผู้ย้ายถิ่นทั้งในแง่อายุ เพศภาวะ ประสบการณ์ และความสามารถ

ปัจจัยเหล่านี้ทำให้พวกเขาต้องเผชิญข้อท้าทายที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อลักษณะการส่งเงินกลับบ้านที่แตกต่างกันไปด้วย (Cohen, 2011, pp. 104–105)

มุมมองแบบเศรษฐศาสตร์และมานุษยวิทยาที่มีต่อเงินส่งกลับบ้านมีส่วนที่เหลื่อมซ้อนกันอยู่หลายประการ แม้จะด้วยศัพท์แสงที่แตกต่างกัน ทั้งคู่ต่างเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับเงิน อย่างเช่นแนวคิดเรื่องการแลกเปลี่ยนโดยไม่ได้คิดคำนวณเชิงมูลค่าหรือมุ่งหวังผลตอบแทนแบบทันทีทันใด (generalized reciprocity) ในทางมานุษยวิทยา กับแนวคิดเรื่องการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (tempered altruism) ในคำอธิบายทางเศรษฐศาสตร์ หรือแนวคิดเรื่องบทว่าด้วยการส่งเงินกลับบ้าน (remittance scripts) ดังที่กล่าวไปข้างต้น กับแนวคิดเรื่องแรงจูงใจของการส่งเงินกลับบ้าน (remittance motives) ในงานของนักเศรษฐศาสตร์ ต่างก็สะท้อนชุดของเงื่อนไขที่หลากหลายในการส่งเงินกลับบ้าน อย่างไรก็ตาม ทั้งสองศาสตร์ยังมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เช่น แนวคิดเรื่องบทว่าด้วยเงินส่งกลับบ้านนั้นมาจากความรับรู้ของผู้ที่มีส่วนในการส่งเงินกลับบ้านนี้ โดยวิเคราะห์การส่งเงินกลับโดยสัมพันธ์ไปกับบทที่ผู้เกี่ยวข้องรับรู้ร่วมกัน แต่ไม่ได้อ้างถึงคำอธิบายเชิงเป้าหมายของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในแบบการอธิบายในกรอบแรงจูงใจของนักเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งยังมีความพยายามจะเข้าใจธุรกรรมนี้ในมิติที่หลากหลายทั้งในเชิงวัตถุ อารมณ์ความรู้สึก และความสัมพันธ์ด้วยความซับซ้อนเช่นนี้แนวคิดเรื่องบทจึงไม่สามารถนำมาจัดวางในลักษณะเป็นเส้นตรงจากการให้แบบไม่หวังผลตอบแทนไปสู่การให้โดยหวังผลประโยชน์ส่วนตนแบบที่นักเศรษฐศาสตร์ทำได้ และประการสุดท้ายแนวคิดเรื่องบทก็ไม่ได้ยกให้ตัวผู้ส่งเงินกลับบ้านมีภาวะกระทำ–การอยู่เหนือผู้รับ (Carling, 2014, pp. S224–S226)

สำหรับหน่วยการวิเคราะห์เรื่องการส่งเงินกลับบ้าน แม้ว่างานด้านเศรษฐศาสตร์จะพยายามปรับปรุงคำอธิบายจากเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่เน้นเรื่องการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผลของปัจเจก อย่างเช่น ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ว่าด้วยการย้ายถิ่นของแรงงานที่เชื่อว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นมักเกิดขึ้นในระดับครัวเรือน (Karpestam & Andersson, 2019, pp. 6–7) อันเป็นความคิดจากฝั่งเศรษฐศาสตร์ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกับคำอธิบายกับงานด้านมานุษยวิทยา อย่างไรก็ตาม งานมานุษยวิทยาหลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่ายังมีกลุ่มก้อนอื่นๆ ที่มากไปกว่าหน่วยครัวเรือน อย่างเช่น การส่งเงินกับพี่น้อง ญาติฝ่ายภรรยาหรือสามี ญาติห่างๆ และคนที่ไม่ใช่ญาติอีกด้วย (Carling, 2014, p. S227)

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค ข้อถกเถียงของนักเศรษฐศาสตร์อยู่บนฐานของผลในเชิงเศรษฐกิจ รวมถึงมุ่งหาตัวแปรและแรงจูงใจที่มีนัยสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของเงินส่งกลับบ้าน การชี้ให้เห็นความสำคัญของเงินส่งกลับบ้านของนักเศรษฐศาสตร์เป็นการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณในการรองรับ ทั้งเชิงสัมบูรณ์ในแง่ปริมาณเงินทั้งหมดและเชิงสัมพัทธ์ในแง่ที่เทียบตัวเลขนี้กับแหล่งที่มาของรายได้จากต่างประเทศอื่นๆ ที่เข้ามาในประเทศ หรือเทียบสัดส่วนในตัวแปรสำคัญๆ ในระบบเศรษฐกิจมหภาค ตัวเลขเชิงปริมาณนี้ถูกหยิบยืมไปเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของเงินประเภทดังกล่าวโดยนักมานุษยวิทยาเช่นกัน แต่กลุ่มหลังจะพยายามทำความเข้าใจมันในมิติทางวัฒนธรรมมากกว่า และให้ความสำคัญกับวัตถุอย่างเงินส่งกลับบ้านโดยพิจารณาร่วมกับมิติเชิงอารมณ์ความรู้สึกและความสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย

บทสรุป

การทำความเข้าใจเงินส่งกลับบ้านจากงานศึกษาทางมานุษยวิทยาและเศรษฐศาสตร์ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างทั้งสองศาสตร์ชัดเจนยิ่งขึ้น จุดเน้นของเศรษฐศาสตร์ยังคงเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจ และจุดเน้นของมานุษยวิทยายังคงเป็นมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด แม้ว่ามีความพยายามจากทั้งสองฝั่งในการข้ามมาพิจารณามิติที่เป็นฐานที่มั่นของอีกฝั่ง แต่ด้วยความสนใจ การตั้งคำถาม วิธีการศึกษาและการจัดการข้อมูล รวมไปถึงภาษาที่ใช้ ก็ยังคงทำให้ยากที่แต่ละศาสตร์จะทดแทนกันและอาจไม่จำเป็นต้องทดแทนกัน

แน่นอนว่าเมื่อมานุษยวิทยามุ่งความสนใจที่วัฒนธรรมเป็นหลัก การขบคิดและพัฒนาแนวคิดที่ว่าด้วยวัฒนธรรมย่อมซับซ้อนและระมัดระวังมากกว่า เช่น การตระหนักถึงความไม่เป็นกลุ่มก้อน ความแตกต่าง กระทั่งความขัดแย้งทางความคิดความเชื่อในกลุ่มเดียวกัน ความไม่เชื่อในแก่นแกนแบบสารัตถนิยมนี้ ทำให้วิธีคิดในเชิงวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาระยะหลังพัฒนาไปไกลขึ้น ทั้งยังมีข้อเสนอใหม่ๆ ต่อการศึกษาอย่างการหยิบยกประเด็นเรื่องแรงบันดาลใจและแรงปรารถนาว่าเป็นจุดเชื่อมต่อลักษณะทางอัตวิสัยกับบริบททางสังคมที่แรงบันดาลใจและแรงปรารถนานั้นก่อตัวและดำรงอยู่ ความเข้าใจต่อวัฒนธรรมรวมถึงความเข้าใจต่อผู้ย้ายถิ่นในลักษณะเช่นนี้ย่อมยากที่จะลดทอนให้กลายเป็นเพียงตัวแปรหนึ่งในแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ต่อให้พยายามทำให้ครอบคลุมปัจจัยอันซับซ้อนเพียงใดก็ตาม

ขณะที่กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ที่สนใจทางวัฒนธรรมด้วยนั้นยังค่อนข้างจะมองวัฒนธรรมต่างๆ แบบตายตัว หรือมองหน่วยการศึกษาอย่างผู้ย้ายถิ่นหรือครัวเรือนของผู้ย้ายถิ่นด้วยมิติที่แบนราบ ซึ่งเอื้อต่อการนำ

ไปเป็นตัวแปรในแบบจำลองที่ทำให้สามารถพยากรณ์หรือประเมินค่าออกมาได้ง่าย ในความตายตัวและขาดมิติที่ซับซ้อนเช่นนี้ส่งผลดีในแง่ที่ว่าเมื่อนำไปข้อมูลไปพิจารณาประกอบการออกแบบนโยบายระดับมหภาคที่เกี่ยวข้องจะทำได้ง่ายกว่า การศึกษาทางเศรษฐศาสตร์อาจเป็นประโยชน์ในแง่การนำเอาผลการศึกษาที่ได้รับไปพิจารณาออกนโยบายต่อผู้ย้ายถิ่นง่ายกว่า แต่ก็เสี่ยงที่จะนำไปสู่คำอธิบายแบบเหมารวม ขณะที่งานทางมานุษยวิทยาแม้มีความลุ่มลึกต่อข้อมูลที่ศึกษา ให้ความสำคัญกับความหมายที่ให้โดยผู้คนที่ถูกศึกษา แต่อีกทางหนึ่งก็เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาทฤษฎีหรือสร้างคำอธิบายทั่วไป และส่งผลต่อความยากที่จะรองรับการผลิตนโยบายในภาพรวม

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อความรู้จากศาสตร์ต่างๆ มิได้ปลอดจากความเป็นการเมือง ยิ่งในกรณีประเทศปลายทางผู้รับแรงงานย้ายถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายต่อผู้อพยพ อันเป็นผลมาจากฝ่ายการเมือง การรับใช้ของศาสตร์ที่มีต่อรัฐย่อมมีผลต่อกระบวนการการย้ายถิ่น การทบทวนต่อการผลิตความรู้จึงยิ่งจำเป็น งานทางมานุษยวิทยาที่ศึกษากลุ่มคนในขนาดที่จำกัดอาจสร้างนัยเชิงนโยบายในทางปริมาณได้ยาก แต่ความซับซ้อนและลุ่มลึกของข้อมูลที่ได้นั้นทำให้ข้อเสนอมีความรอบคอบและระมัดระวังมากขึ้น การสนทนาข้ามศาสตร์อาจเป็นทางออกประการหนึ่งที่อาจสร้างคุณูปการได้มากยิ่งขึ้นในเชิงรูปธรรม ขณะเดียวกันก็ช่วยโอบรับความเข้าใจที่มีต่อผู้คน หรืออย่างน้อยที่สุดก็คือการทบทวนตนเองว่ายังมีช่องว่างใดที่เกิดขึ้นจากการศึกษาจากศาสตร์สาขาของตน แทนการใช้ศาสตร์หนึ่งศาสตร์ใดทดแทนกัน การพิจารณาข้ามศาสตร์โดยหนุนเสริมซึ่งกันและกันอาจเป็นประโยชน์ต่อประเด็นที่ซับซ้อนมากกว่า

รายการอ้างอิง

Abrego, L. (2006). *Growing up transnationally: Salvadoran non–migrant children of migrants and their aspirations to migrate.* Los Angeles: University of California.

Åkesson, L. (2011). Remittances and relationships: Exchange in Cape Verdean transnational families. *Ethnos, 76*(3), 326–347.

Amavilah, V. H. (2010). Introducing anthropological foundations of economic behavior, organization, and control. *MPRA*. Retrieved from https://mpra.ub.uni–muenchen.de/22921/1/MPRA_paper_22921.pdf.

Bollard, A., McKenzie, D., Morten, M., & Rapoport, H. (2011). Remittances and the brain drain revisited. *World Bank Economic Review, 25*(1), 132–156.

Brettell, C. B. (2015). Theorizing migration in anthropology: The cultural, social, and phenomenological dimensions of movement. In C. B. Brettell & J. F. Hollifield (Eds.), *Migration theory: Talking across disciplines* (pp. 148–197). New York & London: Routledge.

Brettell, C. B., & Hollifield, J. F. (2015). Introduction. In C. B. Brettell & J. F. Hollifield (Eds.), *Migration theory: Talking across disciplines* (pp. 1–36). New York & London: Routledge.

Carling, J. (2014). Scripting remittances: Making sense of money transfers in transnational relationships. *International Migration Review, 48*(1_suppl), S218–S262.

Carling, J., & Collins, F. (2018). Aspiration, desire and drivers of migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 44*(6), 909–926.

Castles, S. (2007). Twenty–first–century migration as a challenge to sociology. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 33*(3), 351–371.

Castles, S. (2010). Understanding global migration: A social transformation perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 36*(10), 1565–1586.

Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5th ed.). New York: Palgrave Macmillan.

Chiswick, B. (2015). Introduction. In B. Chiswick & P. W. Miller (Eds.), *Handbook of the economics of international migration: The impact* (pp. xiii–xv). Amsterdam:

North–Holland.

Cliggett, L. (2003). Gift remitting and alliance building in Zambian modernity: Old answers to modern problems. *American Anthropologist, 105*(3), 543–552.

Cliggett, L. (2005). Remitting the gift: Zambian mobility and anthropological insights for migration studies. *Population, Space and Place, 11*(1), 35–48.

Cohen, J. H. (2011). Migration, remittances, and household strategies. *Annual Review of Anthropology, 40*(1), 103–114.

Cosgel, M. (2005). *Conversations between anthropologists and economists*. Paper presented at the Economics Working Papers 200529, Department of Economics, University of Connecticut.

Eckstein, S. (2006). Transnational family based social capital: Remittances and the transformation of Cuba. *International Journal of Sociology of the Family, 32*(2), 141–171.

Eckstein, S. (2010). Immigration, remittances, and transnational social capital formation: A Cuban case study. *Ethnic and Racial Studies, 33*(9), 1648–1667.

Epstein, G. S., & Gang, I. N. (2010). Chapter 1 Migration and culture. In G. S. Epstein & I. N. Gang (Eds.), *Migration and culture (Frontiers of economics and globalization, Vol. 8)* (pp. 1–21). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.

Erdal, M. B. (2014). The social dynamics of remittance-receiving in Pakistan: Agency and opportunity among non-migrants in a transnational social field. In M. M. Rahman, Y. T. Tan, & A. Ullah (Eds.), *Migrant remittances in South Asia: Social, political and economic implications* (pp. 115–134). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gailey, C. W. (1992). A good man is hard to find: Overseas migration and the decentered family in the Tongan islands. *Critique of Anthropology, 12*(1), 47–74.

Gold, S. J., & Nawyn, S. J. (2019). Introduction to the first edition. In S. J. Gold & S. J. Nawyn (Eds.), *Routledge international handbook of migration studies* (pp. xxiv–xxxi). London & New York: Routledge.

Hart, K., & Ortiz, H. (2014). The anthropology of money and finance: Between ethnography and world history. *Annual Review of Anthropology, 43*, 465–482.

Hollifield, J. F. (2020). Is migration a unique field of study in social sciences? A response to Levy, Pisarevskaya, and Scholten. *Comparative Migration Studies,*

8(34), 1–9.

Horevitz, E. (2009). Understanding the anthropology of immigration and migration. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 19*(6), 745–758.

International Organization for Migration (IOM). (2019). *World migration report 2020.* Geneva: International Organization for Migration.

Jones, G. A., & Rodgers, D. (2016). Standing on the shoulders of giants? Anthropology and the city. *Etnofoor, 28*(2), 13–32.

Karpestam, P., & Andersson, F. N. G. (2019). Economic perspectives on migration. In S. J. Gold & S. J. Nawyn (Eds.), *Routledge international handbook of migration studies* (2 ed., pp. 3–18). London & New York: Routledge.

Levitt, P. (1998). Social remittances: Migration driven local–level forms of cultural diffusion. *International Migration Review, 32*(4), 926–948.

Levy, N., Pisarevskaya, A., & Scholten, P. (2020). Between fragmentation and institutionalisation: The rise of migration studies as a research field. *Comparative Migration Studies, 8*(24), 1–24.

Lewellen, T. C. (2002). *The anthropology of globalization: Cultural anthropology enters the 21st century*. Westport: Bergin & Garvey.

Lucas, R. E. B., & Stark, O. (1985). Motivations to remit: Evidence from Botswana. *Journal of Political Economy, 93*(5), 901–918.

Malinowski, B. (1922). *Argonauts of the Western Pacific*. New York: EP Dutton & Co.

Martin, P. (2015). Economic aspects of migration. In C. B. Brettell & J. F. Hollifield (Eds.), *Migration theory: Talking across disciplines* (pp. 90–114). New York & London: Routledge.

Maurer, B. (2006). The anthropology of money. *Annual Review of Anthropology, 35*, 15–36.

Mead, M. (1930). *Growing up in New Guinea*. New York: Mentor Books.

Meyer, D., & Shera, A. (2017). The impact of remittances on economic growth: An econometric model. *EconomiA, 18*(2), 147–155.

Monsutti, A. (2004). Cooperation, remittances, and kinship among the Hazaras. *Iranian Studies, 37*(2), 219–240.

Organization for Economic Co–operation and Development (OECD). (2005). *Migration, remittances and development, the development dimension*. Paris: OECD Publishing.

Pribilsky, J. (2007). *La chulla vida: Gender, migration, and the family in Andean Ecuador and New York City*. New York: Syracuse University Press.

Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Straubhaar, T., & Vădean, F. P. (2005). Introduction. In Organization for Economic Co–operation and Development (OECD) (Ed.), *Migration, remittances and development, the development dimension* (pp. 13–37). Paris: OECD Publishing.

Vertovec, S. (2007). Introduction: New directions in the anthropology of migration and multiculturalism. *Ethnic and Racial Studies, 30*(6), 961–978.

Wimmer, A., & Schiller, N. G. (2003). Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology. *The International Migration Review, 37*(3), 576–610.

World Bank. (2020). *COVID–19 crisis through a migration lens*. Retrieved from https://documents1.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID–19–Crisis–Through–a–Migration–Lens.pdf.

Yang, D. (2008). International migration, remittances, and household investment: Evidence from Philippine migrants' exchange rate shocks. *The Economic Journal, 118*(528), 591–630.

Zelizer, V. A. (1997). *The social meaning of money: Pin money, paychecks, poor relief, and other currencies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Zolberg, A. R. (1989). The next waves: Migration theory for a changing world. *International Migration Review, 23*(3), 403–430.